

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljalce je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta . . . 5.—
četrt leta . . . 2.50
posamezna številka po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 14 h
dvakrat . . . 12
trikrat . . . 10
za nadaljnja uvrčenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka »Učiteljskega Tovariša« izide dne 19. novembra 1915.

Upravni svet Učiteljske tiskarne v Ljubljani je sklenil v svoji seji podpisati

K 300.—

III. vojnega izposojila. Obenem je povabila Učiteljska tiskarna vse svoje člane-zadružnike, da se tudi oni zasebno udeležijo po možnosti III. vojnega izposojila.

Zadružniki! Podpisujte v obilnem številu III. vojno izposojilo!

Zaveznim članom.

Tretje vojno posojilo je razpisano. Mnogo naših tovarišev žrtvuje na bojnem polju svoje najdražje — kri in življenje — za drago domovino in za ljubljene vladarja. Nas pa, ki smo ostali doma, kliče druga dolžnost: vsakdo izmed nas mora po svoji moči in primerno svojim sredstvom pomagati državi, da preskrbi naše hrabre armade z vsem, kar potrebujejo v tej grozoviti vojni. Pripravljenost vojske pa zahteva ogromne denarne žrtve. Ako naj naše vrle čete porazijo sovražnike in nam priborijo blagodejni mir, je treba, da dajo državljani državi denarna sredstva, ki jih neobhodno potrebuje. Zato je razpisala tretje vojno posojilo in vseh nas, tovariši in tovarišice, sveta dolžnost je, da podpiše vsak po svoji moči vojno posojilo!

Posebno se pa obračamo do vseh Zaveznih društev z nujnim pozivom, da store svojo patriotsko dolžnost in podpišejo vojno posojilo v višini, kolikor jim dopuščajo sredstva!

Prepričani smo, da ne bo Zaveznega društva, ki bi ne storilo v tem hudem času svoje patriotske dolžnosti!

Vodstvo Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vseh mrtvih dan.

Izza dne, ko je izbruhnila sedanja vojna, ni številke našega lista, da ne bi morali v njej javiti smrti tovariša ali tovarišice. In ne samo v razpredelku, kjer govorimo o vojni, ampak tudi v tistem delu lista, kjer objavljamo vesti iz vseh slovenskih pokrajin. Bodi doma — bodi na bojnem polju: ista usoda je naš delež — slovensko učiteljstvo umira!...

Smrt na bojnem polju je naravna posledica vojne. V tem oziru se je uveljavila sama ob sebi nepotvorbena enakopravnost: kdor z mečem ravna, bo z mečem končan! Sovražnikovo strahovito orojstvo nič ne izbira. Kamor in kogar zadene — zadene! Vesel je — kakor čudno se to tudi glasi — kdor odnese samo rano ali prehlad. Toda na tisoče je tistih, ki se ne vrnejo nikoli več! Med temi so tudi učitelji, tudi naši slovenski tovariši, ki plakajo za njimi naše osamele učilnice, šolska mladina, žene in osirotela lastna deca! Sorazmerno je število na bojnem polju za domovino padlih slovenskih učiteljev jako veliko. Noben drugi stan ne izkazuje tako žalostne kronike. Dokaz je to, kako zvesto in požrtvovalno izpolnjuje slovenski učitelj-vojak svojo brambno dolžnost. Vse svoje žalostno življenje se je učil zvestobe in žrtvovanja, in sedaj, ko ga je pozvala domovina, ne more in neče biti drugačen, nego mu velevala nauk, s stradanjem, pokorščino in zatajevanjem priučen v napornem, a nezadostno plačanem službovanju!

V »Slovincu« z dne 7. t. m., št. 229., beremo v listku ta-le stavek: »Da v teh resnih časih vsakdo vrši svojo dolžnost, je gotovo; da jo odlično vrši učiteljski stan, je neoporečno...« Res je to! Ako nič drugega ne, pogledimo samo izvestja o delu slovenskega učiteljstva za »Rdeči križ« v vsaki številki našega glasila, pa moramo zopet reči, da sorazmerno noben drugi stan ne stori toliko v dobrodelne in človekoljubne vojne namene. Da je med darovi mnogoteri od lastnih lačnih ust pritrzana krona, to vedo darovalci sami in pa še tisti, ki poznajo naravnost obupni materialni položaj slovenskega učiteljstva.

Tako se v delu našega stanu v teh krvavih časih ponazarja pesnikova za-

poved: »Daritev bodi ti življenje celo!...« Daritev vse od začetka do konca! Ako ni drugega čudeža — ta je: iz nič ustvarjati velika dejanja bratstva in ljubezni, pozabivši popolnoma sebe! — Učitelj slovenski pozna vse bolesti, ki glojejo na srečo in razjedajo dušo; pozna vse trpljenje materialnega značaja, zato je dober, plemenit, požrtvovalen in nesebičen, ko zahteva veliki čas velikih mož! Tisti, ki so si iz žuljev drugih nabrali ogromnega imetja; tisti, ki živijo v blaginji, v izobilju in razkošju, bi se lahko zgledovali ob delu slovenskega učiteljstva, kako se mora v dejanju izpričevati ljubezen do domovine!

Da pa umirajo v tem času tisti, ki so ostali doma — kje je temu žalostnemu dejstvu vzrok? — V starem grehu: učiteljstvu niso dali nikoli dovolj kruha! — Gladovati je moralo v normalnih časih, poleg tega pa delati, kakor da je sijajno plačevano, sicer — gorje mu! Dolžnosti ni bilo nikoli preveč, pravic in kruha vedno premalo! Ni danes časa, da bi zbužali žalostne spomine. Ponavljamo zgolj resnico, kakor stoji neizbrisno zapisana v naši zgodovini in kakor se sedaj bridko maščuje nad — učiteljstvom! Ako ni bilo mogoče živeti v normalnih časih ob prepričljivih dohodkih, kako je to mogoče sedaj, ko so cene živih, obleki, kurivu, svečavi itd. poskočile tako, da se človeku črno dela pred očmi?!

Učitelj ob sami svoji plači s skromno doklado vred v sedanjem času ne more preživljati sebe in svojcev, ako nima prihrankov, da zajema iz njih, ali pa ako ne pada v dolgove in se ne naslanja na kredit! Koliko pa je tistih, ki so v prejšnjih časih položili kak krajcar na stran? Ako je bilo težko gospodinjiti prej, je sedaj prava umetnost, če ne pride v učiteljskih rodovinah do gospodarskih katastrof! Kdor mora živeti danes samo ob mesečnini, živi slabo, a najslabše živi učitelj, ker ima najmanj! To je treba povedati javno v odgovor na začudena vprašanja, kako da toliko učiteljev in učiteljic umira doma ravno v sedanjem času.

Izčrpani so in izmozgani. Hrana je nezadostna, enostranska, ki napolni kvečjemu želodec, ne da pa nobene moči in ne nadomešča izrabljenih telesnih sil. Torej ne more biti druge posledice, nego je hiranje, bolezen in smrt! Ko bi ob pravem

času hoteli vedeti, da je učitelj tudi človek, in bi mu na podlagi tega spoznanja uredili njegovo materialno stališče, bi bilo danes drugače, in smrt bi ne imela tako bogate žetve v vrstah nedolžnih! Tako pa trpi učitelj za krivdo drugih! In seveda šola tudi in narodova prosveta tudi! In kako bo potem, ko bo do kosti in mozga iztisnjena vsa množica? Ali se naj vsa ta skupina kulturnih delavcev nagne k žalostnemu koncu kakor dogorevajoča sveča? In ali bo potem, ko zavladajo zopet mirni časi in se začne redno delo v šolah, dovolj nadomestka, dovolj naraščaja, ki bi hotel v plačilo za delo hiranje in pogin?

To so važna in nujna kulturna in socialna vprašanja, ki pravi patriot ne more malobrižno mimo njih. Mi opozarjamo na ta vprašanja javnost, ki ji ne more biti vseeno, kako se godi učiteljstvu njene dece in kaj je treba vbodoče najprej urediti, ako hoče svojem naraščaju preskrbeti dobro situirano učiteljstvo, ki bo vzgajalo ta naraščaj — državi!

In danes, ko praznujemo Vseh mrtvih dan, se spominjamo daljnih vaših grobov, dragi tovariši-junaki, ki ste svoje največje bogastvo — svoje življenje — darovali domu in cesarju! Konec je vašemu trpljenju! Ali so danes vaši daljni grobovi zapuščeni? V to našo Meko romajo danes naše duše, vse razžarjene od ljubezni do vas! Ako so vas vsi pozabili, mi vas nismo in vas ne pozabimo nikoli! Vaši daljni, nemi grobovi glasno govorijo, kako zna slovenski učitelj ljubiti svojo domovino!

In spominjamo se danes bližnjih vaših grobov, ljubi tovariši in tovarišice, ki ste vse svoje sile telesa in duha žrtvovali vzgoji slovenske mladine, potem pa ste — do dna izpraznjeni kelihi darovanja — šli po neodvzeti svoj delež v zemljo domačo! Tudi do teh vidnih znamenj našega stanovskega in socialnega trpljenja romajo danes naše duše, presunjene s sedemžalostnimi meči! So li ali niso okrašeni ti ljubi, tihi, tesni vaši domovi — vanje ne more več vihar, zlost in bolest! Dopolnjeno je!

In spominjamo se, ko praznujemo Vseh mrtvih dan, vas vseh, ki ste se na tej okrvavljeni zemlji in ki težko živite — težje nihče od vas! Ni nam bilo in nam ni do hvale in časti! Dobro delamo zaradi dobrega. Ali vendar: Kako bo plačilo, ko

LISTEK

V spomin tovarišu Francetu Kavčiču.

Zapisal P. Dobravski.

Bilo je lansko jesen! Vojna!... Vlaki, podobni dolgim kačam, so se začeli premikati po širni domovini. Vojaški vlaki! Premikali so se v jesenski megli tako počasi, težko, nekako žalostno, natlačeno polni vojakov. Prvi branilci domovine! A zopet in zopet so se vračali prazni ti dolgi vlaki, in odhajali so zopet drugi in drugi. Domovina je rabila hrabrih sinov-junakov. Zato so odhajali vsi žurno, a vendar težkih src, v tujino, daljno tujino. Narodna pesem jim je olajšavala težka srca, ki pa je bila sama otožna, polna tajinstvene melanholije, res, kakor kaže pesem sama:

Od doma se poslavljajo,
na vojno se odpravljajo;
pojo glasno, pojo lepó,
pri srcu jim je pa hudo...

Tako si prišel tudi Ti, France! Klicala Te je domovina. Odzval si se, ker si

znal dobro, kaj je dolžnost. Zapustil si lepo, prijazno vasio in lično učilnico tam v dolenskih vinskih gorah. Ločil si se s težkim srcem od izročene Ti šolske mladine, ki Te je vzljubila! Bil si ji vse najljubše. S solzami v mladih sinjavih očeh Ti je sledila deca ob odhodu. Iz nedolžnih, čistih src Ti je želela srečne vrnitve. A prišel je rano čas, da si moral na polje slave-junakov. Nisi pa pozabil tik pred odhodom rojstnega Ti mesta Kranja, da si oživiš zopet lepe spomine iz nekdanjih dni, vzameš žive, nepozabne na pot v tujino. Da, res, vzel si slovo od lepe okolice mesta Kranja, v kateri si preživel toliko lepih ur, vzel si slovo, težko in mučno, od svojih dragih z nado v srcu, da se vrneš. Ta edina Ti je lajšala ločitev. A Tvoje slovo od prijatelja? Žalosten nasmeš na tresočih ustnicah, pomenljiv Tvoj zadnji pogled z rosnimi očmi, ki mi je zbudil v srcu težko slutnjo, in — srečno! Odšel si z drugimi, odhajal vedno dalje in dalje, nemirno v nejasno prihodnost. V kratkem še Tvoj zadnji pozdrav iz daljne Ogrske, potem pa — — —

Minilo je leto! Nova jesen je tu! Še vedno se premikajo oni dolgi vojaški vlaki, podobni dolgim kačam, počasi, tež-

ko, nekako žalostno. Istotako prihajajo nazaj prazni, in odhajajo drugi in zopet drugi. Brez konca! Isto kot lani! A kje si Ti, France? Molčiš!... Ne daš odgovora! Oglašajo se drugi, pišejo svojcem, a o Tebi ni glasu! Oziraj se okrog v vprašujočimi očmi. Te li ne zagledam med drugimi. Ah, kvečjemu samo v sanjah se še prikaže Tvoj vesel obraz. A v resnici pa vidim le sumljiva dejstva.

Polni se zopet Tvoja učilnica tam doli v prijaznem selu v dolenskih gorah. Lepo snežno-bela in obdana z množico vinskih trt, kraljuje med vaškimi kočami. Kaj pa to? Iz šole se pomika mladina v dolgem redu proti vaški cerkvi tako počasi, obotavljajoče in žalostno, kot oni dolgi vojaški vlaki. Na obzoru se jim kaže tuga, bolest... Cerkvica se je napolnila! Neubrani glas zvonov! Zadušnica... Za kom? Za našim dobrim učnikom!

Pogledam Tvoj dom! Tako tih, zapuščen stoji na skalnem bregu deroče Koke. Vse tako pusto! Vrhutega še žalost Tvojih staršev, ki si jim bil edina nada na starost. Na vprašanje po Tebi odgovarjajo le materine in sestrine solze ter težki vzdihli očetovi. Po kom? —

Bo li to Tvoj odgovor? Molčiš dalje... A pritrjuješ v večnim molčanjem.

Kako je bilo? Vprašam vas, poljane in šume gališke, ki stražite njegov in drugih slovenskih junakov grobove! Zasepetajte ve iz daljave njegovo zgodbo.

V rezervi so bili! Počivali so nekaj dni, trudni, rešeni za ta čas strelskih jarkov. Čuje se smeh! Ona mrka lica se razvedrujejo, kakor one težke megle, ki se po burji in viharju razgrnejo, pustivši zlatim solnčnim žarkom, da osvetlujejo še nadalje to solzno dolino. A zadnji dan v rezervi! Zjutraj odidejo zopet naprej. Čuje se šepet, prikimavanje z glavami, vprašujoči pogledi. — Kam? V boj luji! Pred bitko so! Pred časom, ko jim je dokazati njihovo vernost, pred časom, ko jim je za cesarja in dom živeti, a mnogim umreti.

Popoldan se zbera na zeleni trati. Došel je vojaški svečenik. Govoril je polagano, mirno, iz srca. Vsi pozorno poslušajo. Opozoril jih je na vernost, na svetost prisega. Proti koncu jih je spomnil očetovsko, da se spravijo z onim, pred katerega lice pridejo mnogi zjutraj. Po kleknitvi in blagoslovitvi jih, se opaža marsikaka solza v očeh naših vrlih planincev Kranjcev. Solza žalosti, solza po-